

Програма за реформи во разузнавачкиот и безбедносниот сектор во Република Северна Македонија (2021-2026)

БИЛТЕН бр. 3

ЈАНУАРИ-МАРТ 2022

По официјалното започнување на **Програмата за реформи во разузнавачкиот и безбедносниот сектор во Република Северна Македонија (2021-2026)** на 1 април 2021 година, ДЦАФ продолжи со доследно спроведување на своите активности. Со постепено релаксирање на мерките против КОВИД, активностите со физичко присуство на учесниците, како и пред пандемијата од КОВИД, за среќа започнаа.

Периодот од јануари до март 2022 година беше обележан со низа активности насочени кон градење на отпорен, поефективно управуван и одговорен разузнавачки и безбедносен сектор.

Во овој период, Академијата за судии и јавни обвинители во Скопје беше домаќин на **првиот состанок на Правосудната управувачка група (на 25 февруари 2022 година)** – тело формирано со Договорот за соработка помеѓу ДЦАФ и Академијата, во рамките на Програмата. На состанокот се собраа претставници на високо ниво од Министерството за правда, Судскиот совет, Советот на јавни обвинители, Здружението на судии и Здружението на обвинители за редовно оценување и насочување на спроведувањето на Програмата, обезбедувајќи дека Програмата ги надополнува и засилува локалните

ДЦАФ & Реформата во безбедносниот сектор

ДЦАФ – Женевскиот центар за управување со безбедносниот сектор е посветен на подобрување на безбедноста на државите и нивните граѓани во рамки на демократското владеење, владеење на правото, почитување на човековите права и родовата еднаквост. Од своето основање во 2000 година, ДЦАФ придонесе за создавањето на мирот и развојот да бидат поодржливи помагајќи им на државите партнери и меѓународните актери кои ги поддржуваат овие држави, да го подобрат управувањето со нивниот безбедносен сектор преку инклузивни и партиципативни реформи. ДЦАФ креира иновативни производи на знаење, промовира норми и добри практики, обезбедува правни и политички совети и го поддржува градењето капацитети на засегнатите страни и на државниот и на недржавниот безбедносен сектор. ДЦАФ е една од водечките светски организации во управувањето со безбедносниот сектор (УБС) и реформите во безбедносниот сектор (РБС).

Најдобрите моменти од достигнувањата и придонесите на ДЦАФ на меѓународно ниво се прикажани во најновото [видео](#).

реформи. Оваа редовна размена ја подобрува размената на информации и експертиза придонесувајќи кон зајакнување на судската компетентност и капацитет во областа на овластување и разгледување на барањата за интрузивни методи за собирање информации, а со тоа ја зајакнува судската независност во Република Северна Македонија.

Состанок на Правосудната управувачка група

Скопје, 25 февруари 2022

Експертска проценка во МВР
Скопје, 18-19 јануари 2022

РЕЗУЛТАТ I

Програмата за реформи во разузнавачкиот и безбедносниот сектор на ДЦАФ го поддржува и Министерството за внатрешни работи. Во оваа насока, меѓу **18-19 јануари 2022 година** во Скопје се одржа **Експертска проценка за автоматска обработка и размена на ДНК податоци**.

Меѓународните експерти од ИНТЕРПОЛ и словенечката полиција ги оценија нормативните, организационите, практичните и техничките аспекти поврзани со автоматизираната биометриска (ДНК) обработка и размена на податоци и предложија сет препораки за Прум и Конвенцијата за полициска соработка - подготвеност на мрежата на бази на податоци во Југоисточна Европа за меѓународна онлајн размена на ДНК податоци. Проценката опфати евалуација на предложените измени на постојното национално законодавство и меѓународните процедури за размена на ДНК податоци. Понатаму се оценуваше управувањето со националните бази на ДНК податоци и предвидуваше софтверски решенија за меѓународна размена на ДНК податоци. ДЦАФ ќе ја поддржи работната група на МВР во процесот на развој на стратегија и акционен план за тоа како да се решат идентификуваните недостатоци.

Програма за реформи во разузнавачкиот и безбедносниот сектор во Република Северна Македонија

Април 2021 - март 2026

Базирајќи се на неодамнешните достигнувања, целта на оваа програма е да продолжи со процесот на демократски реформи во рамките на безбедносниот сектор на Северна Македонија. Стратегијата за интервенција има за цел да осигура дека разузнавачките и безбедносните служби во Северна Македонија ефективно функционираат под активна демократска контрола и надзор и борба против сериозен и организиран криминал и спречување корупција во согласност со добрите практики на отчетност и почитување на човековите права.

Програмата е структурирана за да постигне три резултати:

Резултат I: Правната и институционалната рамка на разузнавачкиот сектор во Северна Македонија е изменета во согласност со релевантните евро-атлантски принципи и добри практики на отчетност и почитување на човековите права.

Резултат II: Надворешните тела за надзор и контрола имаат подобро знаење и капацитет за спроведување ефективен и транспарентен надзор и контрола врз активностите на секторот за разузнавање.

Резултат III: Јавноста е информирана за функционалноста и резултатите од безбедносниот и разузнавачкиот систем на отчетност.

Развојни партнери: Холандија (Министерство за надворешни работи), Шведска (Шведска агенција за меѓународна развојна соработка - Сида), Швајцарија (Швајцарска агенција за развој и соработка - СДЦ) и Европската Унија.

Партнери во Република Северна Македонија:

- Собрание на Северна Македонија
- Кабинет на премиерот
- Министерство за внатрешни работи
- Министерство за одбрана
- Безбедносни и разузнавачки служби
- Оперативно-техничка агенција (ОТА)
- Агенција за заштита на личните податоци
- Дирекција за безбедност на класифицирани информации
- Академија за судии и јавни обвинители
- Основно јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција
- Други судови и судски институции
- Народен правобранител
- Државен завод за ревизија
- Граѓански организации и медиуми.

Работилница за процедури за користење на заштитената соба и заштитениот работен простор
Скопје, 21 јануари 2022

РЕЗУЛТАТ II

ДЦАФ го поддржува Собранието во воспоставувањето на заштитена соба и заштитен работен простор за ракување со класифицирани информации. Од почетокот на април Собранието работи на завршување на третиот јавен тендер за градежниот дел од процесот. Паралелно, ДЦАФ, со локални експерти, го олеснува процесот на подготовка на Безбедносни оперативни процедури за ефективно користење на заштитената соба и заштитениот работен простор во Собранието. За таа цел беа организирани **четири работилници (21 јануари, 18 февруари, 18 и 22 март 2022 година)**. Целиот процес го водат претставници од Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации и претставници на МВР задолжени за безбедноста на Собранието, дополнет од персоналот на Собранието и олеснет од ДЦАФ. Процесот е многу интерактивен и стимулира локална сопственост. Во следниот квартал се планирани повеќе работилници за финализирање на документот.

Во периодот **3-4 февруари 2022 година**, беше организирана практична работилница за пратеници и собраниски службеници кои служат на парламентарните комисии за надзор над безбедноста и разузнавањето. Настанот насловен **„Анализа на празнините на имплементацијата и одредбите на Законот за следење на комуникациите (ЗСК) и Законот за Оперативно техничката агенција (ОТА) и дискусија за подобрување**

на законодавството во безбедносниот сектор“ се одржа во Велес, Северна Македонија. Работилницата имаше за цел да поттикне дебата и размислувања за пристапите и можните решенија за таканаречените пречки и слабости во спроведувањето кои ја прават оваа легислатива неефикасна и неефективна во некои области. Пристапот на работилницата вклучуваше експертски придонес и од професори и од безбедносно-разузнавачки практичари. Општ заклучок на работилницата беше дека е неопходно подобрување на законската регулатива и мнозинството се согласија дека најдобро решение ќе биде посебен закон за надзор над разузнавањето. Пратениците-учесници посочија дека како претставници на највисоката демократска институција, тие треба да направат напори во рамките на нивните пратенички групи да иницираат измени и/или подобрувања на постоечките закони.

На **22 февруари 2022 година** во Скопје се одржа **Работилница за заштита на укажувачите**. Учесниците од Министерството за внатрешни работи на Северна Македонија, особено Одделот за внатрешна контрола, криминалистички истраги и професионални стандарди, разговараа за добри практики, националното законодавство, политики и иницијативи поврзани со укажување и заштита на укажувачите во агенциите за спроведување на законот. Дискусиите беа олеснети од внатрешни и надворешни експерти од меѓународни организации (ГРЕКО), регионални иницијативи (РАИ), национални институции (Министерство за правда,

Државна комисија за спречување на корупцијата) и академската заедница (Факултет за безбедност - Скопје). Работилницата им помогна на учесниците да го зголемат нивното разбирање за концептот и механизмите за заштита на укажувачите како и да ги зголемат капацитетите за подобрување на заштитата на укажувачите.

Во овој период, ДЦАФ продолжи со превод на тематски брифови на македонски и албански јазик, дизајнирани да изградат капацитети за разузнавачките служби и надзорните актери, за да помогнат да станат подостапни за разузнавачкиот и безбедносниот сектор во Северна Македонија. Дополнително на неколку преведени публикации како што се „[Улогата на парламентите во надзорот над разузнавачките задачи](#)“ и „[Набавки во разузнавањето](#)“, ДЦАФ преведе и дистрибуираше два дополнителни тематски брифови: „[Внатрешна контрола во разузнавачките служби](#)“ (кој ја истражува внатрешната контрола во разузнавачките служби со акцент на евроатлантската област) и „[Преосмислување на соработката помеѓу разузнавачките служби и граѓанското општество](#)“ (наменети за разузнавачките служби и граѓанското општество подобро да се запознаат со концептот на демократски/цивилен надзор и модалитетите на соработка). Иако развиени од други програми на ДЦАФ, оваа конкретна програма има голема корист од управувањето со знаење во ДЦАФ, обезбедувајќи ефективен трансфер на знаење.

Кога станува збор за зајакнување на судството, ДЦАФ

Развојно партнерски механизам за управување

За Програмата, избран е обединет механизам за финансирање и до декември 2021 година четири развојни партнери дадоа придонес. Тие се: Холандија (780'000 CHF), Шведска (прибл. 960'000 CHF), Швајцарија (1'000'000 CHF) и Европската унија (прибл. 320'000 CHF). Заедно со основниот буџетски придонес на ДЦАФ и поддршката од националните партнери корисници преку обезбедување канцелариски простор, места, техничка опрема, локален транспорт и експерти, комбинираниот вкупен буџет за периодот 2021-2026 година изнесува CHF 4'939'219.

Со Програмата се раководи преку сет од Управувачки групи со националните партнери - корисници и од Управувачка група на развојни партнери (УГРП). УГРП е составена од Амбасадори и програмски персонал што ги претставува развојните партнери. Тие активно се вклучуваат во Програмата преку обезбедување политичка и стратешка поддршка и насоки, ублажување на ризиците и зголемување на ефективността на имплементацијата. Состаноците на УГРПсе одржуваат два пати годишно и се одржуваат во мисиите на развојните партнери на ротациона основа.

продолжи со спроведување на работилници за **Обука за обучувачи** за достапност и дисеминација за судски и правни практичари, насловени „**Теорија до пракса: унапредување на судската пракса за надзор на посебните истражни мерки (ПИМ) користејќи методи на учење и задржување**“.

Овие работилници се засноваат на претходно објавениот [Прирачник](#) и се насочени кон зајакнување на капацитетите на судските практичари за олеснување на сесиите за обука, во согласност со трансформативните и активните принципи за учење на возрасни. Третата работилница се одржа од **2 до 4 март 2022 година** во Маврово. Испораката на полудневни работилници за информирање и дисеминација по секоја работилница за обучувачи им овозможува на учесниците да го „применат“ учењето од работилниците пред група учесници составена од правни практичари. Обучувачите имаат корист од секоја работилница за зајакнување на нивните вештини за фасилитирање, вклучувајќи интерактивни вежби и ангажирање на целната група. Преку развојот на овие вештини, обучувачите постигнаа значителен напредок во однос на репродукцијата и преносот на знаење во средина за учење на возрасни, како и ангажирање на учесниците на практичен и интерактивен начин.

ДЦАФ, исто така, работи на зајакнување и унапредување на вклучувањето на родовите аспекти во главните политики во институциите на безбедносниот сектор во Северна Македонија. Во оваа насока, ДЦАФ е во близок дијалог за спроведување на процесот на **родова само-проценка (РСП) во рамките на Министерството за одбрана (МО)** со релевантни претставници од Одделот за еднакви можности на МО. Тој е замислен како локално воден процес со низа активности (користејќи квантитативни и квалитативни методолошки пристапи) дизајнирани да ја проценат родовата респонзивност на Министерството (вклучувајќи ја и Армијата),

поконкретно дали неговата структура, процеси и институционална култура ги задоволуваат посебните потреби на мажите, жените и родовите малцинства. Откако ќе се имплементираат, се очекува крајните производи (извештајот на РСП и родовиот акционен план заснован на докази) да бидат интегрирани како комплементарен дел од идните родови активности на институцијата и ќе дадат јасни индикатори и насоки за подобра имплементација на родовите стратегии и планови.

РЕЗУЛТАТ III

Со цел да се подобри јавната доверба, ДЦАФ продолжува активно да соработува со локалните граѓански организации (ГО) и медиумски партнери во Северна Македонија, за да помогне во зајакнувањето на јавната дебата и довербата во актерите од безбедносниот сектор. Во оваа насока, ДЦАФ официјално започна соработка со две граѓански организации, [EUROTHINK](#) и [C3Initiative](#).

EUROTHINK ќе се фокусира на компаративна анализа и матрица на транспарентност за да ги идентификува најдобрите практики на разузнавачките служби на Обединетото Кралство и Словенија со цел да ја подигне свеста во Северна Македонија. Интервенцијата насловена **„Подобрување на стратегиите за јавна комуникација на актерите од разузнавачкиот и безбедносниот сектор во Северна Македонија“** ќе биде заокружена со 3 Eurotalks (структурирани во согласност со правилата на Chatham House). Интервенцијата ќе се

Скриншот од мини-документарната историја „Цивилен и демократски надзор над
разузнавачкиот и безбедносниот сектор“, јануари 2022

360

Our interlocutors say that informal oversight
is a feature of advanced democracies.

обиде да ги објасни сличностите и разликите на трите земји и ќе произведе аналитичка рамка и препораки за подобрувања во Северна Македонија.

Интервенцијата на C3Initiative насловена „Унапредување на реформите во разузнавачкиот и безбедносниот сектор преку активна системска анализа и рефлексии од повеќе засегнати страни“ има за цел да ги пополни празнините и да обезбеди придонес на додадена вредност преку имплементација на уникатен структуриран метод за анализа на повеќе засегнати страни и активен систем (со помош на квалитативна анализа и техники со номинални групи), и да се обезбедат опипливи препораки и патоказ со индикатори, за подобрување на транспарентноста и одговорноста на актерите во разузнавачкиот и безбедносниот сектор. Понатаму интервенцијата ќе тежнее да ја зајакне довербата меѓу релевантните засегнати страни и преку конструктивно решавање проблеми и заеднички дискусии.

ДЦАФ ќе продолжи да игра активна улога во спроведувањето на индивидуалните интервенции преку менторство, предлози и охрабрување на соработката

помеѓу партнерите на ГО и разузнавачкиот и безбедносниот сектор. За таа цел, на **17 март 2022** година во Скопје беше организирана **заедничка сесија помеѓу партнерите на ГО и релевантните претставници од разузнавачките и безбедносните служби**. Целта на состанокот беше да се обезбеди транспарентност и локална сопственост преку објаснување и вклучување на релевантните безбедносни служби за претстојните интервенции на ГО. Оваа средба, исто така, помогна да се олесни вмрежувањето и градењето доверба помеѓу граѓанските организации и актерите од разузнавачкиот и безбедносниот сектор.

Во однос на градење доверба и зајакнување на видливоста на напредокот и реформите во разузнавачкиот и безбедносниот сектор, ДЦАФ во соработка со 360 Степени, произведе две дополнителни **аудио-визуелни мини-документарни приказни** (комбинација на раскажување приказни и информативна содржина за подигање на свеста) кои беа емитувани на националната ТВ станица АЛСАТ. Мини-документарната историја за „**Цивилниот и демократскиот надзор над**

Скриншот од мини-документарната сторија „Безбедност на класифицирани информации“, март 2022

360

But I absolutely justify and support the need
for special regulation of their position in the system

разузнавачкиот и безбедносниот сектор (емитувана во **јануари 2022 година**) ја истакна важноста на независните актери (ГО, тинк-тенковите, академската заедница и медиумите) и нивниот ангажман во неформалните активности за надзор придонесувајќи за подобро функционирање на безбедносниот сектор. Овие независни актери, покрај тоа што ја надополнуваат работата на институциите задолжени за официјален надзор на безбедносниот и разузнавачкиот сектор, се и врска помеѓу официјалните безбедносни институции, политики и процеси и локалните потреби и реалности. Целта е да се обезбеди вклучување на интересите и перспективите на пошироката јавност, но и поголема поддршка на институциите во реформирањето и демократизацијата на безбедносниот и разузнавачкиот сектор, за подобрување на квалитетот на безбедносните практики.

Втората мини-документарна сторија „**Безбедност на класифицирани информации**“ емитувана во **март 2022 година** се однесуваше на улогата, статусот и неопходноста од реформа на Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации (ДБКИ), особено во спречувањето на одливот на човечки ресурси и воведувањето на соодветни политики на задржување.

Во оваа насока, беше подготвена и споделена **анкета за проценка на потребите** со цел да се идентификува, мапира и укаже на интересот и потребите на локалните ГО и медиумските организации во активностите за градење капацитети во секторот за разузнавање и безбедност. Истражувањето беше иницирано за да се утврди интересот и капацитетот за поефикасно вклучување во

активностите за подобро информирање на јавноста за статусот и напредокот во областа на безбедносното и разузнавачкото управување и одговорноста во Северна Македонија. Истражувањето ќе му обезбеди на тимот на ДЦАФ подобро информирана основа за тоа како да се оптимизира соработката и обуката отсега натаму.

ИДНИ АКТИВНОСТИ

АПРИЛ 2022

- Анализа на празнините на имплементацијата и одредбите на Законот за Агенцијата за национална безбедност (АНБ) и Законот за координација на безбедносно-разузнавачката заедница
- Консултации со агенциите за спроведување на законот и судството за предизвиците и празнините во користењето на посебните истражни мерки (ПИМ)
- Помош на Одделот за криминалистичко-технички испитувања и вештачења од МВР во подготовката на Акционен план за спроведување активности за зајакнување на автоматизираната обработка и размена на ДНК податоци
- Работилница за безбедносни оперативни процедури за користење на заштитената соба и заштитениот работен простор

МАЈ 2022

- Продукција и емитување на ТВ дебата на ТВ Алсат на тема „Дигитализација и реформа на разузнавачкиот и безбедносниот сектор“ во соработка со 360 Степени
- Работилница/обука за обучувачи бр. 4 за судски и правни експерти: Теорија до пракса - унапредување на судската пракса за надзор над посебните истражни мерки (ПИМ) со користење методи на учење и задржување, во Берово
- Потпишување на нов Меморандум за разбирање со Владата и договори за соработка со Министерството за одбрана и Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации
- Сесии за обука за зајакнување на интегритетот на вработените во МВР
- Мини-документарец за спроведувањето на Законот за следење на комуникациите
- Помош на Одделот за криминалистичко-технички испитувања и вештачења од МВР во изготвување на процедури за криминалистичко-техничка регистрација и идентификација на лица и непознати трупови
- Номинални групни дискусии преку приспособени вежби засновани на сценарија во соработка со C3Initiative

ЈУНИ 2022

- Тркалезна маса за улогата на парламентот во управувањето со разузнавањето, Женева, Швајцарија
- Обука за граѓански надзор и добро управување со безбедносниот сектор за граѓански организации и медиуми, Охрид, Северна Македонија
- Обука за меѓународно пребарување на ДНК податоци за експерти за ДНК од Одделот за за криминалистичко-технички испитувања и вештачења од МВР
- Изработка и објавување на каталог на услуги/брошура за форензичките услуги на МВР
- Прв Eurotalk (по правилата на Chatham House) во соработка со EUROTINK